

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

**«Права людини в період збройних конфліктів»:
Міжнародна науково-практична конференція, присвячена
75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав
людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник
матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.**

обмеженим доступом до судів у певних випадках, залишаються актуальними питаннями. Розвиток міжнародних норм та механізмів для забезпечення дотримання права на справедливий судовий розгляд залишається важливим завданням для міжнародного права та міжнародних відносин.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини 1948 р.
URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1973 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. Independence of the justice system. European of Human Rights. 2023. URL:
https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_independence_justice_eng

Бехруз Хашматулла Набієвич

завідувач кафедри міжнародного та

європейського права

Національного університету

«Одеська юридична академія», д.ю.н., професор

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДИСКУСІЙ ЩОДО СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Нині міжнародний правопорядок зазнає фундаментальних змін, що має схожість із попередніми нестабільними періодами

міжнародних відносин, пов'язаними, насамперед із Першою та Другою світовими війнами. Отже, дестабілізація міжнародних відносин, якщо не буде створено нові моделі вирішення кризових ситуацій у цій сфері, може призвести до катастрофічних наслідків. Розглянемо деякі із основних глобальних проблем у сфері міжнародних відносин та міжнародного права.

Перелік глобальних проблем початку ХХІ століття досить значний: поширення війн як способу врегулювання суперечок, міграційна криза, тероризм, екологічна криза, порушення принципів міжнародного правопорядку тощо. У попередній період було прийнято низку найважливіших міжнародно-правових документів, які майже сімдесят років забезпечували стабільність міжнародного правопорядку, серед яких Статут ООН (1945 р.), Загальна декларація прав людини (1948 р.), Гельсінські угоди (1975 р.) та ін. Останній з названих документів має офіційну назву «Заключний акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі», закріпив територіальні та політичні підсумки Другої світової війни, встановив спільні принципи міжнародних відносин та мирного співіснування на європейському континенті, зокрема: суверенна рівність, повагу до прав, властивих суверенітету; утримання від загрози застосування сили; непорушність кордонів; територіальна цілісність країн; мирне вирішення спорів; невтручання у внутрішні справи суверенних держав; повага до

прав людини та основних свобод; рівні права та самовизначення народів; співробітництво між державами; добросовісне виконання зобов'язань держав з міжнародного права. Події останніх років, серед яких військова агресія проти України, свідчать про те, що регулятивний вплив цих важливих міжнародно-правових документів послаблюється.

Складність відносин між державами, між державами та міжнародними організаціями, нерозв'язаність деяких глобальних та регіональних протиріч, що накопичувалися, наразі демонструють неможливість їх вирішення на основі світопорядку, що склався.

Основні принципи, закріплені у Статуті ООН, який називають «всесвітньою конституцією», серед яких: суверенна рівність її членів; зобов'язання щодо розв'язання міжнародних суперечок мирними засобами таким чином, щоб не наражати на загрозу міжнародний мир та безпеку і справедливість; територіальна цілісність або політична незалежність будь-якої держави тощо, останнім часом грубо порушуються, прикладів чому багато, зокрема агресія проти України нині. Першочерговою метою створення ООН було досягнення миру у всьому світі та міжнародна безпека, також було закріплено пріоритетність захисту прав людини та вирішення економічних проблем. Це означає, що під час створення ООН передбачалася позитивна концепція миру та міжнародного правопорядку. До процесів демократизації

поступово долучалася все більша кількість держав, і тривалий час компроміси, як способи вирішення міжнародних суперечок та конфліктів, переважали над воєнними та агресивними способами. На жаль, останні кілька років ми спостерігаємо зворотне.

Останніми десятиліттями виникла низка міждержавних конфліктів та суперечок, у тому числі територіальних, наприклад, арабо-ізраїльський конфлікт, територіальні суперечки між Кіпром та Туреччиною, Вірменією та Азербайджаном, Китаєм та Тайванем. Кожен з них потенційно може вийти за межі міжнародного права та міжнародних відносин, що виявилось на прикладі Близького Сходу. Міжнародне право як нормативна система і як наука може зберегти свою об'єктивність та актуальність у разі розробки відповідних варіантів врегулювання цих відносин, інакше довіра до нього буде втрачатися.

Наразі випробування на міцність проходить збудована міжнародна система прав людини, яка базується на Загальній декларації з прав людини (1948 р.), що трансформована та конкретизована з урахуванням регіональних особливостей у *Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* (1950 р.), *Хартії основоположних прав Європейського Союзу* (2000 р.), *Американській конвенції з прав людини* (1969), *Африканській хартії прав людини і народів* (1981 р.), *Загальній Ісламській декларації прав людини* (1981 р.), *Арабській хартії прав людини* (2004 р.) тощо. Посилення кризи у сфері

прав людини пов'язано із фундаментальними владними трансформаціями у напрямку поширення авторитарних режимів із притаманними для них безкарними порушеннями прав людини та проголошенням насильства у якості найбільш ефективного засобу досягнення цілей, а також із зміною балансу сил у міжнародних відносинах. Зокрема у Щорічній доповіді з прав людини 2023 р. справедливо наголошується на нагальній потребі вжиття заходів проти цих порушень шляхом захисту та зміцнення глобальної системи прав людини, особливо коли заходи, які вживаються провідними державами, є недостатніми за силою або проблемними за змістом, коли світові лідери, заради швидкоплинних політичних дивідендів, цинічно поступалися своїми зобов'язаннями щодо прав людини, так і щодо притягнення винних до відповідальності. Очевидним є те, що криза у сфері прав людини на глобальному та національному рівнях демонструють невідкладність побудови нових моделей та підходів до її вирішення.

Створення після Першої світової війни Ліги Націй, створення після Другої світової війни ООН були відповідями на виклики тодішніх реалій, внаслідок чого мир та безпека на певний період були забезпечені. Оскільки третя світова війна не залишить шансів для існування цивілізації, необхідно прикладати зусилля задля того, щоб загроза її настання не перетворилася на реальність. У зв'язку з цим завданням науки

міжнародного права, її цінність полягає саме у спробі розробки рецептів, які сприятимуть забезпеченню сучасного міжнародного правопорядку. Необхідно розробити наукове обґрунтування реформування ООН з урахуванням сьогоденних реалій, що склалися у міжнародних відносинах, що підвищило б ефективність цієї міжнародної організації щодо забезпечення стабільного міжнародного правопорядку шляхом зниження міжнародної напруженості у відносинах між державами та народами. Прикладом того, як наука міжнародного права може сформулювати концептуальні основи нових моделей та підходів щодо вирішення міжнародних проблем, є погляди одного з найвідоміших юристів-міжнародників ХХ ст. Герша Лаутерпахта, які було покладено в основу Загальної декларації прав людини та сформовано універсальний механізм їх захисту.

Рабінович Петро Мойсєвич
*професор кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені І. Франка, д.ю.н., професор, академік
Національної академії правових наук України*

ІНТЕГРАЦІЙНЕ ПОНЯТТЯ ПРАВА В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Розуміння права у юридичній науці завжди буде різноманітним і різноплановим. Ця різноманітність і різноманіття визначаються як